
Introducció a l'estudi de la història

PID_00245680

Josep Fontana

Material docent de la UOC

Josep Fontana

Josep Fontana (Barcelona, 1931) és historiador. Deixeble del triple mestre de Jaume Vicens Vives, Ferran Soldevila i Pierre Vilar, ha estat catedràtic de les universitats Autònoma de Barcelona, València i Pompeu Fabra, a més d'impartir desenes de cursos i conferències en centres d'arreu del món. És Honoris Causa per les universitats de Comahué, Rovira i Virgili, Valladolid i Girona, entre d'altres premis i homenatges.

Des de l'aparició de la seva tesi, *La quiebra de la monarquía absoluta, 1814-1820* (Ariel, 1972, reimp. Crítica, 2002), s'ha convertit en un referent per a la historiografia catalana, espanyola i internacional (amb traduccions dels seus llibres a l'anglès, el francès, l'italià, el txec, el portuguès o el japonès). A banda dels seus treballs sobre història econòmica i sobre el segle XIX, ha destacat en la seva tasca de divulgador com assessor editorial, impulsor de revistes especialitzades com *Recerques*, i promotor d'obres de conjunt com la *Historia de España* (Crítica i Marcial Pons, 2007, 2013) en diversos volums codirigida amb Ramón Villares. Paral·lelament, ha escrit diferents treballs centrats en historiografia i la metodologia de la història, tot i que en els darrers anys ha dirigit els seus esforços a la comprensió del segle XX, amb títols tan reconeguts per crítica i públic com *Por el bien del Imperio. Una historia del mundo desde 1945* (Pasado & Presente, 2011), *La formació d'una identitat. Una història de Catalunya* (Eumo, 2014) i, més recentement, *El siglo de la Revolución. Una historia del mundo desde 1914* (Crítica, 2017).

Segona edició: setembre 2017

© Josep Fontana

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2017

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Dipòsit legal: B-16.162-2017

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

This is the city and I am one of the citizens. Whatever interests the rest interests me, politics, wars, markets, newspapers, schools, the major and councils, banks, tariffs, steamships, factories, stocks, stores, real estate and personal estate.

Aquesta és la ciutat i jo sóc un dels ciutadans. Tot el que interessa als altres m'interessa a mi: política, guerres, mercats, diaris, escoles, l'alcalde i l'ajuntament, bancs, aranzels, vaixells, fàbriques, reserves, magatzems, béns mobles i immobles.

WALT WHITMAN, "Song of myself", 42

Aquest no és un manual d'història en el sentit habitual. Difereix dels manuals en més d'un aspecte. D'una banda, no tracta de fer una síntesi de la història del món, o d'Europa o d'Espanya, que resumeixi els esdeveniments més importants ordenats cronològicament, des de la prehistòria fins als nostres dies. Els temes que s'examinen no estan ordenats del més antic al més modern, sinó, d'alguna manera, del més senzill al més complex.

Tampoc no se situa dins d'alguna de les divisions habituals que classifiquen la història com a política, econòmica, cultural o de qualsevol altre tipus. No pertany a cap d'aquestes especialitzacions. Entre els temes que es tracten n'hi ha que són predominantment polítics, d'altres que es podrien definir com econòmics o que es refereixen al món de la cultura considerat en un sentit molt ampli. I hi ha temes del que ara s'anomena història ecològica o història demogràfica. De fet, el més normal és que dins de qualsevol d'aquests temes es barregin aspectes polítics, econòmics, socials i culturals.

El criteri temàtic que s'ha adoptat per confeccionar aquestes pàgines ha estat el d'escollir alguns dels grans problemes que afecten els homes i les dones que viuen en societat, que són el subjecte del que s'ocupa la història. Problemes del passat i del present, i previsiblement d'un futur almenys immediat, que es consideren aquí en una perspectiva temporal, evolutiva, que és la pròpia de la història. S'abordarà, per tant, qualsevol d'aquestes grans qüestions d'una manera global i s'analitzarà en la seva evolució, no per fer un estudi complet d'ella, des dels orígens fins avui, sinó per mostrar de quina manera l'anàlisi històrica pot ajudar-nos a entendre els problemes humans fonamentals.

Es podria dir que més que una introducció a la història o al mètode històric, entès com el que ensenya les formes de treball dels historiadors, aquest és un llibre que vol estimular la pràctica del que Pierre Vilar anomenava "pensar històricament". El seu propòsit és ajudar a combatre els tòpics i prejudicis històrics que obstaculitzen la comprensió del món en què vivim: estimular a pensar la història, i el món, personalment, críticament.

Nota

La primera edició d'aquest llibre es va publicar el 1997 i el 1999. En aquesta segona s'ha modificat l'estructura i s'han actualitzat bona part dels temes, per acomodar-los als canvis que s'han produït des de llavors i als plantejaments de l'assignatura.

Continguts

Mòdul didàctic 1

L'escenari de la història

Josep Fontana

1. Les bases físiques de la vida
2. La màquina planetària: vents i corrents
3. El mar i l'home
4. El clima i la història
5. El clima i el futur de la humanitat
6. Història i ecologia
7. Els mapes i el descobriment del món

Mòdul didàctic 2

El nombre dels homes: vida, subsistència i mort dels éssers humans

Josep Fontana

1. El nombre dels homes
2. Naixement i fertilitat
3. Matrimoni i família
4. La mort "ordinària"
5. La mort extraordinària
6. La dinàmica de la població
7. La població, problema actual

Mòdul didàctic 3

Les formes de subsistència: I. L'agricultura

Josep Fontana

1. L'agricultura en la història humana
2. L'origen de l'agricultura
3. La nova agricultura medieval
4. La "primera" revolució agrícol·la moderna
5. La "segona" revolució: l'aparició d'una agricultura comercialitzada
6. El fracàs del "capitalisme agrari"
7. L'agricultura i el futur de la humanitat
8. El problema de l'aigua

Mòdul didàctic 4

Les formes de subsistència: II. Tràfics i mercats

Josep Fontana

1. Comerç i navegació en els temps antics
2. La construcció d'un mercat europeu
3. Àsia i Àfrica en el comerç intercontinental
4. La construcció d'un mercat mundial
5. La formació dels mercats nacionals

6. La reorientació del comerç mundial

Mòdul didàctic 5

Les formes de subsistència: III. Indústria i desenvolupament

Josep Fontana

1. El creixement econòmic en el passat
2. La indústria abans de la industrialització
3. La revolució industrial
4. L'expansió de la industrialització moderna
5. Industrialització i desenvolupament
6. El final de la utopia del progrés

Mòdul didàctic 6

Les formes d'organització col·lectiva: I. La societat

Josep Fontana

1. Sexe, gènere i família: la història de la dona
2. Raça i esclavitud
3. Castes, estaments i classes

Mòdul didàctic 7

Les formes d'organització col·lectiva: II. Estat i nació

Josep Fontana

1. Orígens de l'estat
2. La formació de l'estat modern
3. La nació
4. L'estat-nació
5. Autonomia de l'estat i corrupció
6. Imperis i colònies
7. Apogeu i crisi de l'estat

Mòdul didàctic 8

Els fonaments de la política: violència i poder

Josep Fontana

1. L'origen de la guerra
2. La guerra dels cavallers
3. La "revolució militar"
4. Les guerres nacionals i mundials
5. Els comptes de la guerra
6. La criminalització de la societat
7. El sistema penal de l'Antic Règim
8. La pena de mort
9. "Classes perilloses" i policia
10. Les noves formes de la repressió

Mòdul didàctic 9

Cultura, civilització i ciència

Josep Fontana

1. La transmissió de la cultura: l'escriptura i el llibre

2. L'evolució de la ciència
3. El naixement de la ciència moderna
4. Pensament crític i Il·lustració
5. Ascens i crisi de la nova ciència
6. Les arts en el món modern
7. El romanticisme
8. L'art d'avantguarda del segle XX

Mòdul didàctic 10

Unes paraules finals

Josep Fontana

1. Unes paraules finals